

HENDRIKUS CHRISTOFFEL ENEDIJK

(Amsterdam 6 september 1926 – Kampen 3 februari 2011)

Studie theologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Gereformeerd predikant te Wormer 24 dec. 1950; Workum 5 juli 1953; Arnhem 11 juli 1956. Emeritus 1 oktober 1989.

Gehuwd met Hendrika Sientje Vermeulen (1928-2010). Zes kinderen: Bert, Joke, Pieter, Gertjan, Leo, Gerard.

Henk Endedik werd geboren in Amsterdam, maar bracht zijn jeugd door in Amstelveen waar het gezin in de jaren dertig een woning van Patrimonium betrok. In die vertrouwde omgeving groeide hij op.

Op het Gereformeerd Gymnasium in Amsterdam kwam hij in aanraking met een andere sociale laag binnen de gereformeerde gezindte. Deze was hem van huis uit onbekend en hij vond dat niet makkelijk. Pas veel later praatte hij daar wel eens over en vertelde hij hoe opgelaten hij zich voelde toen hij bij een bezoek aan een klasgenoot door een dienstbode werd aangediend en merkte dat Frans er de conversatietaal was.

Direct na de oorlog ging hij naar de VU. Daar genoot hij; er ging een wereld van ruimte en vernieuwing voor hem open. Vooral professor Berkouwer – in Amsterdam nog korte tijd wijkpredikant van het gezin Endedik – was een grote stimulans voor hem en zijn generatiegenoten.

Voordat hij in 1950 zijn kandidaatsexamen deed, meldden zich verschillende gemeenten. Uiteindelijk koos hij, samen met Rie, voor Wormer, een kleine door de Vrijmaking verscheurde gemeente.

Professor Nauta schreef hem in die dagen: ‘De uitwendige omstandigheden zijn daar voor een predikant niet bepaald gunstig te noemen. Maar er valt een belangrijke taak te volbrengen. Daarom spreek ik de hoop uit, dat u, bij de overweging van de op u uitgebrachte beroepen, ook vooral aan Wormer de grootste aandacht wilt schenken.’

Lange tijd bleef hij niet in de Zaanstreek. Al in het voorjaar van 1953 kwam er een beroep van de kerk van Workum. In Friesland brak een gelukkige tijd aan. Weliswaar waren de winters ijskoud – het gezin maakte in drie jaar twee keer een Elfstedentochten – maar de warmte waarmee hij werd ontvangen was weldadig. Er stond in de kerkenraad een aantal wijze mensen om hem heen, die hem de ruimte gaven zijn talenten verder te ontplooien.

Workum werd een tussenstation. In 1956 meldde Arnhem zich – hij was toen negenentwintig. De kerk van Arnhem zocht in de opbouwperiode na de oorlog een jonge, enthousiaste voorganger om het bestaande, wat oudere predikantencorps te versterken.

Het gezin streek neer in Arnhem-Zuid. De pasgebouwde Salvatorkerk werd uitvalsbasis voor een periode van groei en opbouw. Veel jonge gezinnen vestigden zich in Zuid, Vinexwijk *avant la lettre*.

In 1962 veranderde zijn werkterrein in Arnhem. Het accent van de stadsuitleg verplaatste zich naar de wijk Presikhaaf. Daar bouwde hij opnieuw aan de kerk, zowel in letterlijke als figuurlijke zin. Er werden in die tijd veel nieuwe dingen opgezet: vorming en toerusting, volwassenencatechese, themadiensten, diensten voor ‘anders begaafden’ – hij liep er graag in voorop.

In Presikhaaf tekende zich later ook de kentering af. Veel gezinnen verhuisden naar één van de mooie plaatsen aan de Veluwezoom ten westen of ten oosten van Arnhem. De secularisatie zette hard door en de kerk verloor terrein. Hij sprak daar niet over, maar het moet moeilijk zijn geweest. Van de vier kerkgebouwen waaraan hij als predikant was verbonden staat alleen de Salvatorkerk in Arnhem-Zuid er nog. Als je het hem vroeg zei hij alleen: ‘Ach, zo gaan die dingen.’

Eredienst, catechese, pastoraat – hij deed het met liefde. De catechese in volle breedte als het geloofsgesprek met de verschillende generaties werd voor hem in de loop van de tijd belangrijker, mede door zijn werk als parttime-godsdienstdocent aan het Christelijk Lyceum in Arnhem.

Het pastoraat had zijn hart in situaties waar het er echt op aankwam. Beleefdheidsbezoekjes vond hij moeilijk – een jarig ouder gemeentelid zal wel eens tevergeefs op hem hebben gewacht. Toen zijn eigen leven in de laatste jaren begon te verstillen beseftte hij dat pas goed.

De eredienst was zijn grote liefde. Zijn verbale begaafdheid, zijn gevoel voor wat er bij mensen leeft en het besef dat allereerst het evangelie aan het woord dient te komen gingen in zijn preken hand in hand. De kerken waren vaak overvol. Hij heeft velen daarmee bereikt.

Eén van de brieven die we na zijn overlijden kregen is veelzeggend: ‘Op zondagochtend toch maar naar de kerk. Beetje jong, zeker ontheemd. Weinig houvast, op zoek weet niet naar wat. Een bloedjonge, enthousiaste predikant en een preek over Jezus aan het kruis. *Je hoeft het niet zelf te doen. Hij is naast je en alles wat Hij deed is ook voor jou.* Dat lichtende moment in die volle kerk. Het gevoel opgetild te worden en getroost.’

Zijn hele leven heeft hij gelezen, gestudeerd. Zijn belangstelling was veel breder dan alleen de theologie: literatuur, geschiedenis, filosofie, muziek. Hij opende, niet alleen voor ons als kinderen, de deur naar de wereld en dwong verder te kijken, verder te zoeken; zo gaf hij ruimte voor ontplooiing. Hij leerde met het eerste antwoord geen genoegen te nemen en stimuleerde om door te vragen, opnieuw te lezen.

In de loop der jaren kwam een reeks publicaties op zijn naam te staan. De eerste waren pastoraal van aard: verschillende dagboeken en twee uitgaven over actuele geloofs- en levensvragen.

Later kregen vooral kerkmuziek en kerkgeschiedenis aandacht. Hij beschreef de geschiedenis van de Gereformeerde Kerk van Arnhem (1986), schreef een tweedelig werk over de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland (1990, 1992) en hij schreef over de geschiedenis van de Stichting Steun Kerkbouw (ssk). Hij werkte mee aan de Christelijke Encyclopedie en het Biografisch Lexicon. Als redactiesecretaris was hij vele jaren nauw betrokken bij het Jaarboek voor de Geschiedenis van het Nederlands Protestantisme. Tijdens de laatste jaren, toen de zorg voor Rie hem aan huis bond, bereidde hij grondig de integrale herziening van de Bijbelse Encyclopedie (2010) voor.

In de jaren zeventig deed hij doctoraalexamen. Hij koos het vak hymnologie en studeerde o.a. bij Jan Wit die hij zeer bewonderde. Voor zijn scriptie onderzocht hij de liederen uit de tijd van het Piëtisme, die in het Liedboek een plaats kregen.

Zijn analyse van Gezang 441 van Gerhard Tersteegen (‘Komt, kinderen, niet dralen’) typeert het *Leitmotiv* van zijn leven: ‘We zijn op weg naar de grote eeuwigheid; het is de ware pelgrim eigen zich hoe langer hoe meer te onthechten; het leven is een vreemdelingschap; als we ons afscheiden van de wereld, zal de Vader ons als zijn kinderen aannemen; daarom zal Jezus moeten wassen en wij minder worden, want alleen zo kunnen wij Hem in de volkomenheid ontmoeten.’

De laatste jaren kreeg zijn leven een nieuwe invulling. De gezondheid van Rie ging achteruit en de rollen werden omgedraaid: zij die hem al die jaren de gelegenheid had gegeven zijn werk in onbeperkte mate te doen, werd nu door hem verzorgd. Het gaf hun – na een moeilijke beginperiode – een nieuwe vorm van genegenheid en verbondenheid.

In het najaar van 2010 moest Rie worden opgenomen in een verpleeghuis. Henk had nog veel plannen, maar kort na haar overlijden kwamen er ernstige gezondheidsproblemen. Er was pijn en angst. Maar uiteindelijk won het verlangen om samen met haar thuis te zijn.

De afscheidsdienst in de Burgwalkerk in Kampen was mooi. Het evangelie werd gelezen; zijn kinderen en kleinkinderen spraken warme woorden en lieten prachtige muziek horen. Zijn grote liefde Bach zette daarbij vanzelfsprekend de toon.

We sloten af met Psalm 68.

*Hij die het licht roept in de nacht,
Hij heeft ons heil teweeggebracht,
dat wordt ons niet ontnomen.
Hij droeg ons door de diepte heen,
de Here Here doet alleen
ons aan de dood ontkomen.*

Deze woorden schragen een rijk en gezegend leven. Zij troosten nu hen die achterblijven.

Pieter en Bert Endedijk, Arnhem/Kampen

Met toestemming overgenomen uit: *Historisch Tijdschrift GKN*, nummer 23, december 2011, 16-19.